

УДК [930.2:94](477.85)"1849/1914"

Д. Д. ЖМУНДУЛЯК*

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА СКЛАДОВА
“МІФУ ЧЕРНІВЦІВ”
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.**

(за документами Державного архіву Чернівецької області)

Дослідження має на меті показати, що суспільно-політична складова “міфу Чернівців”, історично закладена в австрійському періоді розвитку буковинського краю, полягає насамперед в принципі національно-культурної автономії, реалізованому у виникненні і функціонуванні національних народних домів як самобутніх осередків культури і просвіти членів багатонаціонального, передусім чернівецького суспільства.

Ключові слова: міф; документ; крайова столиця; національний; народний дім; періодичне видання; осередок культури; просвіта; суспільство; товариство.

Слід одразу сказати, що при великій кількості історичного, культурологічного та краєзнавчого матеріалу в цій сфері, він постає вкрай фрагментарним, розпорошеним. При цьому передання про Чернівці, як фольклорні, так і зафіксовані на папері, дуже соковиті й колоритні, насичені енергією минулого й сучасності, пам’яттю про процвітання та негаразди. Вони не тільки позначені печаттю стародавності, а й виникають часом просто на наших очах.

Наведемо достатньо показовий приклад механізму складання одного з “малих” чернівецьких міфів. У 2008 р. на честь 600-річчя міста Чернівці на Центральній площі було відкрито пам’ятник “Трояндам, якими підмітали тротуари Чернівців”. Його можна назвати, по суті, ілюстрацією до романтичного міфу, сформульованого німецьким журналістом Г. Гайнценом, що буцімто Чернівці були “таємною столицею Європи”, розкішним містом, де тротуари підмітали букетами троянд.

* *Жмундуляк Дмитро Дмитрович* – кандидат філологічних наук, директор Державного архіву Чернівецької області, Заслужений працівник культури України.

Особливо примітний цей географічний пункт з погляду його органічної поліетнічності та мультикультурності, що завжди супроводжувалося винятковою толерантністю та відкритістю. Колись кожен буковинець, найперше чернівчанин, володів не лише “руською” (українською) мовою, а ще й німецькою, румунською та ідиш (багато хто знав і польську). Нині в Західній Європі з тривогою мовиться про провал ідеї мультикультурного суспільства. У Чернівцях, де поліетнічність і полікультурність склалися не так раптово, як у сьгоднішній Західній Європі, усе протікало достатньо гармонійно. З австрійських часів тут реалізувався принцип національно-культурної автономії: у канцелярії – виключно німецька мова, а в приватному житті – повна свобода. І це увійшло у ментальність чернівчан.

“Чернівецький міф” у своїй мультикультурній проекції виявився з усією красномовністю в тому, що нині гранітні бордюри тротуарів на головній вулиці ім. О. Кобилянської прикрашені вирізьбленими написами на українській, російській, німецькій, румунській мовах та на мові ідиш. Це справжній заповідник потужного культурного розвою, культурного взаємовпливу та синтезу культур.

Місто твориться найперше архітектурою. Мова про архітектуру органічно переростає в питання про релігійне життя Чернівців, у якому потужне місце займав, зокрема, поруч з християнством різних напрямків, яке сповідували українці, румуни, німці та поляки, ще й юдаїзм. Буття в лоні Австро-Угорської імперії визначало й певну напруженість національно-політичних питань, які часом перепліталися з проблемами класового протистояння та пропагандою радикально-соціалістичних ідей. Гострі були, наприклад, полеміки між прихильниками “москвофільства” й українськими “самостійниками”. Однак принцип національно-культурної автономії, який послідовно проводився цісарською владою, дозволяв дещо пом’якшити такого роду напруження. У Чернівцях здавна існували (й відновленими існують донині) Український народний дім, Німецький народний дім, Польський народний дім; в часи румунського панування над Буковиною до них долучився й Румунський народний дім.

Не можна не відзначити і такої специфічної складової чернівецького міфу, як толерантність, налаштованість на кроскультурний діалог на всіх соціально-культурних рівнях. Загальновідомими стали слова Г. Гайнца про Чернівці як “корабель задовольєнь з українською командою, німецькими офіцерами і єврейськими пасажирами на борту, який під австрійським прапором постійно тримав курс між Заходом і Сходом”. Дійсно, цей образний вислів чудово відбиває феномен багатоконфесійності, мультикультуральності та кроскультурності Чернівців.

За конституцією Австрії від 4 березня 1849 р. Буковина була відокремлена від Галичини і отримала статус окремого коронного краю

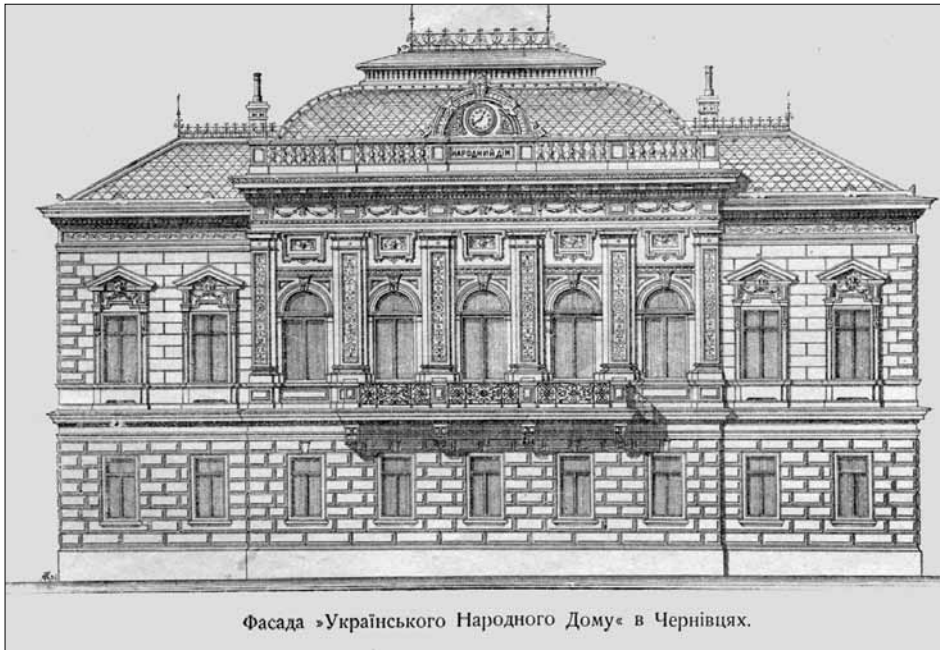
Загальний вигляд будівлі
Німецького народного дому.
Репродукція з фото 1936 р.
Підстава: 0-38842.

з крайовою столицею – містом Чернівці, з крайовим сеймом (фактично з 1861 р.), титулом “герцогства” і провінційним гербом (з 1862 р.)¹. Повернення до конституційної системи в австрійській монархії і наділення Буковини статусом окремого коронного краю не могли залишитись без наслідків і в площині національної свідомості та культурного розвитку багатонаціонального населення. У цьому періоді (1861–1914) в культурній площині Буковина зазнала найбільшого розвитку. Хоча культурна політика Австро-Угорщини велася під кутом знімечення краю, вона однак послужила важливій меті – національному відродженню. Національне відродження на Буковині розвивалося етапами: від етно-

графічної маси, через усвідомлення себе як культурної одиниці – до політичного та державницького свідомого чинника. Цей нормальний розвиток було перервано Першою світовою війною². В той же час відчутно посилюється вплив урбанізації на великі географічні простори, створюючи урбанізоване середовище. Крайова столиця – місто Чернівці – виступає своєрідною моделлю і лабораторією розвитку суспільства. Домінантною рисою носія тієї чи іншої національної культури є мова. Тому із зростанням національної свідомості, яка міцніла на тлі заснованих згодом національних домів, чимраз виразнішими ставали сепаратистські тенденції щодо Австро-Угорщини, а також міжнаціональні змагання в політичному, громадському і культурному житті краю.

Таким чином, з середини XIX ст. починається час розквіту товариського життя на Буковині. Розпочали боротьбу за своє національне буття і спільність місцеві українці, румуни, євреї, німці, поляки та ін. Тому серед численних культурно-просвітницьких об’єднань вже у 60-х рр. XIX ст. виникають чисто національні товариства. Першими такими національними організаціями були товариства румунів, українців, поляків.

Одним із перших національно свідомих виступів українців у Чернівцях було відзначення третьої річниці смерті Тараса Шевченка. Укра-

Фасада «Українського Народного Дому» в Чернівцях.

Зображення фасаду Українського народного дому
Ілюстрована хроніка товариства «Український Народний Дім»
у Чернівцях 1884–1934. – Чернівці: друкарня Т. Іваницький і СП., 1934. – 2 с.
*Підстава: Науково-довідкова бібліотека Держархіву Чернівецької обл.,
37.Б І.43 13509.*

Загальний вигляд будівлі Румунського народного дому
(колишній готель «Вайс»). Репродукція з фото поч. ХХ ст.
Підстава: 0-38785.

Загальний вигляд
будівлі Польського
народного дому
(Gronich I.

Un album al Cernăuțului.
Album von Czernowitz.
Cernăuți. – 1925. –
pag. 14.

*Підстава: науково-
довідкова бібліотека
Держархів Чернівецької
обл., 9.Б.Г.86 14916).*

їнські богослови чернівецької духовної семінарії разом зі старшими гімназистами організували його 29 лютого 1864 р. в Чернівцях у церкві Св. Параскеви. У цей час в краї не було ще жодної організованої української установи, незадовільний стан спостерігався й з викладанням української мови в буковинському шкільництві. Українське населення у змішаному україно-румунському середовищі, не усвідомлюючи своєї національної приналежності, а також внаслідок спільного віровизнання “добровільно” румунізувалося; інтелігенція – швидше германізувалася.

Так, Євгеній Дмитрієв у 1909 р. писав, даючи оцінку українському національно-культурному рухові: <...народом ніхто не займався, інтелігенція не знала його, а він не знав інтелігенцію. Кожний йшов своєю дорогою самопас, не звертав уваги на загал. Не було почуття єдності. А де нема єдності, там нема ніякого життя, там народність не живе, а лиш животіє...>.

У 1862 році згуртувалися румуни під проводом братів Гормузаки, а особливо Арона Пумнула, що у 1849 р. прибув на Буковину з Семигороду, й утворили своє перше товариство “Reuniunea de lectura” (“Товариство читальні”), в 1865 р. перейменоване на “Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina” (“Товариство румунської культури і літератури на Буковині”). Отже, в той час, коли румунські школярі вивчали свою історію, літературу, читали румунські літописи, виростили в оточенні румунської мови, виховувались на румунських ідеалах, українські діти мали можливість навчатися лише старослов’янською мовою, а українською був доступний лише львівський часопис “Слово”. Цей факт підштовхнув українців до заснування власного національного об’єднання.

26 січня 1869 р. у Чернівцях у приміщенні готелю “Під золотим ягням” відбулися основоположні збори, на яких створилося товариство

“Руська Бесіда”³. Присутніх на зборах налічувалось 200 представників інтелігенції, з них 60 – церковнослужителів. Статут „Руської Бесіди”, поданий на розгляд буковинській крайовій управі головою товариства Василем Проданом, затверджено 18 лютого 1869 р. Метою діяльності товариства визначалося піднесення просвіти і провадження товариського життя. Способами реалізації цих засад вважалися: бібліотеки, видання корисних творів, періодики та товариське спілкування.

Приріст польського населення, а також підтримка з боку галицьких поляків сприяли швидкій політичній та національно-культурній консолідації буковинської полонії. Вже в 1869 р. засноване перше польське об’єднання – просвітницьке та благодійне “Товариство польське братньої допомоги і читальні в Чернівцях”. Воно винаймало в готелі “Під золотим ягням” приміщення для читальні, бібліотеки і редакції газети “Огниво”. Товариство займалося культурно-освітньою діяльністю⁴.

Національна і політична консолідація євреїв відбувалася з метою більш послідовного захисту своїх інтересів. З 60-х рр. XIX ст. починають виникати єврейські культурно-освітні і добродійні товариства. Зокрема, це “Товариство Темпля”, “Машике Шаббат”, “Товариство жінок”, “Товариство будівельних майстрів” та ін. В основу своєї діяльності вони ставили турботу про виховання національної свідомості єврейського населення, підвищення освітнього рівня, надання посильної матеріальної допомоги нужденним⁵.

Перші спроби об’єднання німецького елемента краю в національні товариства спостерігалися в 70-х рр. XIX ст. Досвід товариського життя німці Буковини вже мали, адже вони брали участь у багатьох міжнаціональних товариствах і часто відігравали провідну роль в їх організації і діяльності. Але перші товариства з німецькою національною ознакою: “Німецька читальня в Чернівцях” (“Deutsche Lesehalle in Czernowitz”) 1871 р., студентське об’єднання “Армінія” (“Arminia”) 1877 р., філія “Німецького шкільного товариства” (“Deutscher Schulverein”) не мали загальнокрайового характеру, не об’єднували німців цілої Буковини і взагалі не були національно-народними. Виходячи зі своїх програмних засад, вони обмежувалися вузькими завданнями і присвячували свою діяльність, в основному, лише німецькому шкільництву або німецькому співу. Проте це був початок великої справи, а рух інших національних товариств стимулював німців краю до власного об’єднання⁶.

Центром культурної організації німців стало “Товариство християнських німців” (“Verein der christlichen Deutschen”). Воно виникло в 1897 р. Основні положення товариства були вироблені професором гімназії Карлом Вольфом. 11 квітня 1897 р. відбулися установчі збори. В їх роботі взяло участь близько 100 представників німецького населення краю. Вони одностайно висловили спільну волю створити об’єднання, в якому ставили собі за мету зміцнити і піднести націо-

нальну свідомість німців Буковини, сприяти своєму духовному розвитку і господарському добробуту. Членом цього товариства міг стати кожний християнський німець Буковини. Прикметник “християнський” вказував на те, що євреям відмовлялося у членстві як іудеям, хоч багато з них побутовою мовою вважали німецьку і, згідно з австрійськими переписами, записувались німцями. Незважаючи на таке суттєве уточнення, товариство проголошувало своє бажання жити в мирі та злагоді з іншими народами Буковини. Честь бути першим головою товариства випала професору Чернівецького університету Теодору Гартнеру⁷.

Іншим кроком на шляху до національної консолідації стало заснування своїх періодичних видань, кожне з яких стало національним мовним рупором. Першу спробу в цьому зробила румунська громада, коли 1848 р. в Чернівцях вийшов перший номер румунської газети “Bucovina” (“Буковина”). Це видання виходило протягом двох років. Німці одними з перших почали видавати в Чернівцях свою періодичну пресу. У 1862 р. професор Чернівецької гімназії Ернст Рудольф Нойбауер започаткував німецьку газету “Bukowina” (“Буковина”). Газета “Czernowitzer Zeitung” (“Чернівецька газета”) з 1868 р. перетворилася в офіційний рупор крайових органів влади⁸.

Велике значення для консолідації поляків Буковини мала періодика. У 1869 р. зроблено першу спробу видавати місячник під назвою “Огніво”. Однак цей проект відразу зазнав краху. Пізніше робилися спроби видавати польські часописи “Оса”, “Світанок” та “Чернівецький огляд”, однак і вони були невдалими. Тільки в 1883 р. у Чернівцях у друкарні Рудольфа Екгарда по вул. Геренгасе, 34 налагоджено видання “Газети польської”, яка стабільно видавалася до початку Першої світової війни. Першим редактором цього видання став Клемент Колаковський, який повідомив Буковинську крайову управу, що з 29 липня 1883 р. він як шеф-редактор видаватиме двотижневик польською мовою з публікаціями політичного та адміністративного характеру, статтями про сільське господарство, літературними новинами, белетристикою, науковими статтями, новелами, оголошеннями та рекламою⁹.

На початку січня 1885 р. українське товариство “Руська Бесіда” стало видавати першу україномовну газету в Чернівцях – “Буковина”. Під товариство на той час було винаймлено помешкання на вулиці Лілієнгатсе, 29 (нині вул. І.Франка). Одну з кімнат помешкання товариство надало Юрію Федьковичу, який став першим редактором україномовної “Буковини”.

Що стосується консолідації єврейської громади та їхніх товариств, то варто відзначити, що до видання своєї періодики вони підійшли чи не найпізніше, проте мовою їхніх часописів стала не ідиш, а німецька. З 1894 р. в Чернівцях виходила щотижнева газета “Das jüdische Echo” (“Єврейське відлуння”). Її редактор журналіст Ф.Менчель став одним

з головних пропагандистів сіоністських ідей на Буковині. На початку ХХ ст. єврейські студентські товариства в Чернівецькому університеті були найбільш активними і дуже численними за складом.

Буковинські євреї в цілому досить швидко перейняли сіоністськими ідеями. Значною мірою цьому сприяло прагнення протиставити цю ідеологію процесам асиміляції євреїв за допомогою німецької мови і німецької культури. Політично єврейський рух на початку ХХ ст. поділявся на дві течії. Більша частина євреїв підтримувала Бенно Штраухера і його прихильників, які вимагали визнання євреїв окремим народом імперії і надання їм відповідних національно-культурних прав. У 1900 р. прихильники Б. Штраухера створили свій політичний клуб, що став прообразом політичної партії¹⁰.

Апофеозом національного об'єднання в мультинаціональних Чернівцях стало відкриття національних народних домів як центрів згуртування національних, культурно-просвітницьких, академічних, благодійних та інших товариств. З відкриттям 4 жовтня 1875 р. університету ім. Франца Йосифа в Чернівцях за крайовою столицею остаточно закріпилась звання культурно-освітнього центру герцогства Буковини Австро-Угорської імперії. Швидкий приплив до Чернівців інтелігенції дав новий поштовх до збільшення кількості товариств, причому національно-політичні і просвітницькі стали розподілятися на галузеві. Тим необхіднішою постала потреба виникнення народних домів, кожен з яких згодом привніс свою частку в суспільно-політичну складову міфу "Чернівців".

У 1887 р. українська громада для народного дому придбала одноповерхове помешкання по вул. Петровича, 2 та 4 (нині вул. Ломоносова), що складалося з партеру на 19 кімнат, офіцину на 5 кімнат, частини саду та кругольні. Однак, внаслідок недостатньої місткості помешкання на засіданні ради товариства "Народний Дім" під керівництвом Володимира Ясеницького від 25 травня 1899 р. було прийнято рішення про його перебудову задля розширення, і вже восени цього ж року українська громада отримала перебудоване двоповерхове приміщення "Українського Народного Дому", виконане за проектом архітектора Гавфа та під керівництвом будівничого Алоїза Леопольда. Переобладнана ошатна будівля розташувала в своїх кімнатах українську бурсу, всі чернівецькі українські товариства, українську друкарню, редакцію двох часописів, за помірними цінами утримувала спільно з іншими товариствами читальню, надавала безоплатно кімнати для проведення літературних, товариських та інших вечорів або зборів¹¹, остаточно надавши можливість для згуртування та культурно-національного розвитку українців краю, що перебували у складі Австро-Угорської монархії.

У 1886 р. для польського товариства придбано окремих будинок, а 2 грудня 1905 р. було відкрито Польський дім на вулиці Геренгасе

Загальний вигляд будівлі Єврейського народного дому. Репродукція з фото поч. XX ст.

Підстава: 0-3013.

(нині вул. О. Кобилянської). Крім товариства, яке доклало найбільше зусиль задля будівництва і відкриття національного осередку поляків – “Товариство польське братньої допомоги і читальні в Чернівцях”¹², в Польському домі розмістилися й інші об’єднання. У 1877 р. було засноване товариство польських студентів Чернівецького університету “Огніско”, 1890 – політичне товариство “Коло польське”, 1892 – гімнастичне товариство “Сокіл”, 1897 – товариство ремісників “Зірка”, 1898 – Польська позичкова каса, 1902 – Товариство вчителів народних шкіл та ін. Чернівецька німецькомовна газета “Черновіцер Альгемайне Цайтунг” в номері від 5 грудня 1905 р. детально описує святкові урочистості з нагоди освячення Польського народного дому в Чернівцях, які мали місце відбутися там само 2 та 3 грудня і стали для всіх буковинських поляків справжнім національним святом. Почесними гостями свята стали очільники краю: крайовий президент фон Бляйлебен, Чернівецький бургомістр доктор Едуард Райс, крайовий маршалок барон фон Василько, представники львівської громадської ради, численні депутати крайової управи. Музичний супровід забезпечив оркестр 41-го піхотного полку, без якого, власне, не відбувалося жодної насправді грандіозної події в суспільно-громадському житті міста. Репертуар театралізованого дійства, повністю витриманий в польських національних традиціях, був сприйнятий всіма присутніми на заході гостями бурхливими оплесками¹³.

На початку ХХ ст. єврейство Буковини перетворилось у вагому суспільно-політичну силу, з якою не можна було не рахуватися. Про значну роль євреїв свідчить і той факт, що магістрат Чернівців відвів недалеко від центру міста ділянку для спорудження пам'ятника основоположнику сіонізму Теодорові Герцлю. Його ім'ям була названа Стара Ринкова площа (Alter Marktplatz), яка нині не існує. Окрасою Чернівців став іудейський Темпль, відкритий 4 вересня 1877 р. 28 грудня 1908 р. неподалік від міського театру був споруджений Єврейський Народний Дім, один із найкращих національних домів у Чернівцях¹⁴.

Будівництво Німецького народного дому відбувалось протягом весни 1908 – весни 1910 рр. і здійснювалось за проектом архітектора-інженера Густава Фітшера, будівельні роботи – під керівництвом придворного радника Ервіна Мюллера. 6 червня 1910 р. газета “Черновіцер Альгемайне Цайтунг” повідомила про те, що днем раніше зібралися велика німецька громада краю, представники крайових органів влади і місцевого самоврядування, численні гості з інших коронних земель монархії на урочисте відкриття Німецького народного дому, яке завершилося святковим концертом. Тодішній бургомістр м. Чернівці барон Фелікс фон Фюрт запевнив, що новий Німецький Дім у Чернівцях повинен стати символом єднання всіх німців Буковини¹⁵. Ошатний чотириповерховий будинок в неготичному стилі, збудований на вулиці Геренгасе, 47 (нині вул. О. Кобилянської), що донині є окрасою Чернівців, став помешканням для багатьох німецьких товариств: “Товариства християнських німців”, академічних товариств “Армінія”, “Тевтонія”, “Шларафія-Прутана”, Німецького торгового дому, Союзу сільськогосподарських товариств Буковини, Райфайзенівської каси.

Значно пізніше румунська громада підійшла до спорудження свого національного дому. Приміщення, в якому містився готель “Вайс”, 1897 р. придбало “Товариство румунської культури і літератури на Буковині”. Цей дім був центром громадсько-політичного життя румунів. До 1918 р. тут знаходилися всі національно-культурні товариства румунської громади. У 1938 р. на площі Александрі (нині Театральна площа) був збудований новий палац культури, в якому розгорнули діяльність численні румунські товариства¹⁶.

Характерною рисою для заснування всіх національних домів у Чернівцях, тобто обов'язковою передумовою їх будівництва і відкриття став збір коштів. Основна частина матеріальних засобів, на які дома були збудовані або придбані, стали добровільні пожертви членів кожної національної громади. Як відомо, жодний з народних домів не виник у Чернівцях на державні кошти, хоча позиція Австро-Угорської держави була лояльною і доброзичливою щодо культурного і національного розвитку представників різних національностей краю. Оскільки добровільні пожертви не могли забезпечити фінансові потреби на будівни-

цтво, типовим засобом для отримання недостатніх коштів стало проведення речових та інших лотерей. Так, у документах архівного фонду Буковинської крайової управи зберігаються відомості щодо проведення благодійних концертів та речових лотерей задля сприяння будівництву національних осередків: у 1905 р. – польськими товариствами “Бурса польська”¹⁷, “Огніско”¹⁸, “Товариство польське братньої допомоги і читальні в Чернівцях”¹⁹, у 1902 р. – німецьким “Товариством християнських німців”²⁰.

Національне відродження на Буковині, що зростало і самостверджувалось, тяжіло до крайової столиці як суспільно-культурного центру, розвивалось етапами: від етнографічної маси, через усвідомлення себе як культурної одиниці – до політичного та державницького свідомого чинника, що творило суспільно-політичну складову “міфу Чернівців”. Цей нормальний розвиток було перервано Першою світовою війною.

¹ Ботушанський В. Приєднання Буковини до Австрії в контексті австро-турецько-російських відносин / Буковина в контексті європейських міжнародних відносин (3 давніх часів до середини ХХ ст.). – Чернівці: Рута, 2005. – С. 265.

² Жуковський А. Історія Буковини. Частина друга/Буковина як окремий край Австрії (1861–1918). – Чернівці: видавнича спілка „Час”, 1993. – С. 80.

³ Ілюстрована хроніка товариства “Український Народний Дім” у Чернівцях 1884–1934. – Чернівці: друкарня Т. Іваницький і СП., 1934. – С. 5.

⁴ Держархів Чернівецької області (далі: Держархів Чернівецької обл.), ф. 3 “Буковинська крайова управа”, оп. 2, спр. 12224, арк. 2–18.

⁵ Добржанський О., Масіян Н., Никирса М. Нації та народності Буковини у фондах Державного архіву Чернівецької області (1775–1940). – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 46.

⁶ Там само, С. 11–12.

⁷ Держархів Чернівецької обл., ф. 3 “Буковинська крайова управа”, оп. 2, спр. 21415, арк. 2.

⁸ Осачук С. Німці і німецькі товариства на Буковині 2 п. ХІХ ст. – поч. ХХ ст. – Чернівці, 1993. – С. 3.

⁹ Держархів Чернівецької обл., ф. 3 “Буковинська крайова управа”, оп. 1, спр. 4723, арк. 1–1 зв.

¹⁰ Добржанський О., Масіян Н., Никирса М. Нації та народності Буковини у фондах Державного архіву Чернівецької області (1775–1940). – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 46–47.

¹¹ Ілюстрована хроніка товариства “Український Народний Дім” у Чернівцях 1884–1934. – Чернівці: друкарня Т.Іваницький і СП., 1934. – С. 23–29.

¹² Держархів Чернівецької обл., ф. 3 “Буковинська крайова управа”, оп. 2, спр. 21404, арк. 1–31.

¹³ Держархів Чернівецької обл. Die Einweihung des polnischen Vereinshauses // Czernowitzer Allgemeine Zeitung. – № 578. – 05.12.1905. – С. 3.

¹⁴ Добржанський О., Масіян Н., Никирса М. Нації та народності Буковини у фондах Державного архіву Чернівецької області (1775–1940). – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – С. 48.

¹⁵ Держархів Чернівецької обл. Die Schlusssteinlegung des deutschen Hauses // Czernowitzer Allgemeine Zeitung. – № 578. – 05.12.1905. – С. 3.

¹⁶ Шевченко Н. Д. Чернівці: 100 відомих адрес. – Чернівці, 2007. – С.106.

¹⁷ Держархів Чернівецької обл., ф. 3 “Буковинська крайова управа”, оп. 1, спр. 9439, арк. 1–3 зв.

¹⁸ Держархів Чернівецької обл., ф. 3 “Буковинська крайова управа”, оп. 1, спр. 9165, арк. 2–3 зв.

¹⁹ Держархів Чернівецької обл., ф. 3 “Буковинська крайова управа”, оп. 1, спр. 21404, арк. 18–23 зв.

²⁰ Держархів Чернівецької обл., ф. 3 “Буковинська крайова управа”, оп. 1, спр. 8695, 8696.

Исследование имеет своей целью показать, что общественно-политическая составляющая “мифа Черновцов”, исторически заложенная в австрийском периоде развития буковинского края, состоит прежде всего из принципа национально-культурной автономии, который реализован путём возникновения и функционирования национальных народных домов, как самобытных очагов культуры и просвещения членов многонационального черновицкого общества.

Ключевые слова: миф; документ; краевая столица; центр; национальный; народный дом; периодическое издание; очаг культуры; просвещение; общество.

The research means to show that social and political component of “Chernivtsi Myph”, historically based in Austrian period of development of Bukovyna Region, consists first of all of the principle of national and cultural autonomy, realized in the origin and development of national houses as the original centers of culture and education of members of the multinational, primarily Chernivtsi society.

Keywords: the myph; the document; the region capital; national; the national house; the periodicals; the original centers of culture; the education; the society.